

www.e-rara.ch

**Expositiones sive declarationes omnium titulorum iuris tam civilis
quam canonici**

Brant, Sebastian

[Basel], Anno 1514

Universitätsbibliothek Basel

Persistent Link: <https://doi.org/10.3931/e-rara-496>

[Autentica]

www.e-rara.ch

Die Plattform e-rara.ch macht die in Schweizer Bibliotheken vorhandenen Drucke online verfügbar. Das Spektrum reicht von Büchern über Karten bis zu illustrierten Materialien – von den Anfängen des Buchdrucks bis ins 20. Jahrhundert.

e-rara.ch provides online access to rare books available in Swiss libraries. The holdings extend from books and maps to illustrated material – from the beginnings of printing to the 20th century.

e-rara.ch met en ligne des reproductions numériques d'imprimés conservés dans les bibliothèques de Suisse. L'éventail va des livres aux documents iconographiques en passant par les cartes – des débuts de l'imprimerie jusqu'au 20e siècle.

e-rara.ch mette a disposizione in rete le edizioni antiche conservate nelle biblioteche svizzere. La collezione comprende libri, carte geografiche e materiale illustrato che risalgono agli inizi della tipografia fino ad arrivare al XX secolo.

Nutzungsbedingungen Dieses Digitalisat kann kostenfrei heruntergeladen werden. Die Lizenzierungsart und die Nutzungsbedingungen sind individuell zu jedem Dokument in den Titelinformationen angegeben. Für weitere Informationen siehe auch [Link]

Terms of Use This digital copy can be downloaded free of charge. The type of licensing and the terms of use are indicated in the title information for each document individually. For further information please refer to the terms of use on [Link]

Conditions d'utilisation Ce document numérique peut être téléchargé gratuitement. Son statut juridique et ses conditions d'utilisation sont précisés dans sa notice détaillée. Pour de plus amples informations, voir [Link]

Condizioni di utilizzo Questo documento può essere scaricato gratuitamente. Il tipo di licenza e le condizioni di utilizzo sono indicate nella notizia bibliografica del singolo documento. Per ulteriori informazioni vedi anche [Link]

Authenticorum

Incipit Authentica.

In nomine domini nostri Iesu christi Liber Constitutionū
nouellarum authenticorum. **Collatio Prima.**

Quare hic liber vocetur auten-
ticatorum: possumus dicere quod sit de arbitrariis principis: id quibus
non cogimur reddere rationes: ut in l. non omnium. ff. de leg. et in
c. si quando: de rescrip. Et sicut poetas ceterosque operum
auctores auctores vocamus: et illi qui egit bellum aut pacem facit
auctorem pacis et belli dicimus. Virgilius in georg. Et te maximus orbis. Au-
tore frugum maiores nostri nullamve priuata quidem rem agere feminas sine
auctore voluerunt: id est hominem in quo est ius potestas et dignitas: hinc et
pupillorum tutores auctores dicimus. insti. de aucto. tu. et c. de aucto. pres. Et
auctores sententiarum appellamus: quorum consilium secuti sumus: hinc et auctori-
tatem et auctoramentum. Seneca in li. xij. epist. Nullum sine auctoramento ma-
lum est: hinc et authenticum dei ius magnae potestatis et dignitatis: quales sunt
constitutiones huius libri: quae sicut nouiores sunt et retentiores: ita dignita-
tis et obseruantiae maioris: ut in l. non est nouum. ff. de leg. in. c. j. de consti. li. vj.
Collationes autem vocantur a colligendo: vel a congregando: quia quilibet col-
latio colligit plures partes seu materias: sicut in l. de bel. Et collationes di-
cuntur a confero: quia conferuntur et simul repositae sunt nouae constitutiones:
sicut alibi dixi. ff. de colla. bo. Et sunt nouem collationes: quas iuxta ordines
videbimus.

Authentico

Virgilius

Auctores

Seneca

Collationes.

De hereditate et falcidia: et si heres legata soluere noluerit.

De hereditate non dicas instituendum: sed ab hereditate repellendum: nisi vo-
lueris implere testatoris. j. e. s. si quis autem non impleret. Et illa pars rubricae expedi-
tur. j. e. vsque ad s. hinc nobis. Et falcidia scilicet heredi seruanda: si fiat inuentarium falcidia
alibi non. j. e. s. hinc nobis: vsque in fi. ti. dixi. ff. de iure deli.

De non eligendo secundo nubentes mulieres: et alienatione lucris ante
nuptialis donationis: et de successione earum: et filijs suis.

Dicitur est. s. de hereditate obedientia et successione que fit in obedientibus: id suble-
quenter ordine ponit hic de successione matris. Et habet tres partes. Prima lo-
quitur de electione prohibita. Secunda de alienatione antenuptialis donationis:
Tertia de successione matris actiua: secunda ibi. s. hoc autem. Tertia ibi. s. cum
igitur. Et exponit titulum primo ita: de eo quod secundo nubentes mulieres non eligantur
in lucris primi matrimonij: cum filijs primi mariti. Vel melius: Mulieres secundum
do nubentes de eligendo non habeant potestatem. Nam mater non succedit filio in
lucro antenuptialis donationis filio supersitit. Et filiorum electio in dicto lucro est
matri prohibita: ut hic in principio. Et quod dicitur mulieres: idem dicas in viris secundas
accipientibus uxores. j. e. s. quod contra. Alienatio autem facta per matrem de lu-
cro dona. antenupt. ea secundo nupta est in suspensio: et ea moriente supersititibus
filijs confirmat: non in totum: sed ex parte non existentium filiorum: alibi si ipsa mater su-
perstita in totum successerit: alienatio in totum confirmat. j. e. s. hoc autem. Et de succes-
sionibus et actiue legas: quasi diceret: qualiter mulieres succedant filijs.
Nam mater filio in omnibus succedit: excepta antenuptialis donatione. Si-
ue conuenerit ad secundas nuptias siue non. j. e. s. cum igitur.

De fcs.
nubens

Collatio II Et III

¶ Ut determinatus sit numerus clericorum sanctissime maioris ecclesie et ceterarum sanctarum ecclesiarum.

**Ecclesia cō
stantino.**

¶ Maioris ecclesie intellige constantinopolitane civitatis et ceterarum ecclesiarum sub dicto patriarchatu constitutarum. Et est hec lex localis. Nam in ecclesia maiori civitatis constantinopolitane et alijs sibi adiacentibus et subiectis clericorum numerus secundum facultates debet esse statutus: et debet observari ne ecclesie ad inopiam deducantur: pena contrafacientibus imminente. De hoc numero habes. **C. de sa. san. eccle. l. plures.**

¶ De fidei iussoribus et mandatoribus et spoliatoribus et solutionibus. **¶** Hic corrigi lex non recte. **C. de fidei iuss. De hac materia dixi. ff. e. ti.**

¶ De monachis.

Monachus

¶ Supra tit. ii. facta est mentio de episcopo et clerico et de monachis et monasteriis. ut patet in illud quod dicitur. Inde sumpta occasione sequitur de monasteriis et quod monasterium auctoritate episcopi edificari debet. Monachus autem grece/latine dicitur singularis: unde monachus singulariter potest agere oportet. xvj. q. i. placuit. j.

¶ Quod oportet episcopos et reliquos clericos ad ordinationem deduci: et de expensis ecclesiarum et clericorum.

¶ Quia ex monachis quibus episcopi sunt: quare videndum de episcopis: ut. j. e. s. igitur. Et quod ad ordinationem deduci debet: dicitur versus ad s. et illud etiam. De reliquis autem clericis expedit. j. e. s. de deo: et s. sed neque: et s. quanta. De expensis autem. j. e. s. sed neque effusas.

¶ Collatio Secunda.

¶ De non alienandis aut permutandis rebus ecclesiasticis immobilibus: aut in specialem hypothecam dandis creditoribus: sed sufficere hypothecas generales.

¶ Ista constitutio ponit quod res ecclesie possint alienari aut permutari seu in hypothecam dari. De hęc extra de re. eccle. non alie. p. to. et. xij. q. ij. sine exceptione.

¶ Ut iudices sine quoquo suffragio fiant.

¶ Omnes dignitates dicitur gratia conferri: nihil in suffragio noie dato: alio omnia male sequuntur: cum habet avaricia preceat: quod omnium malorum est mater: antiquo iure penitus sublato. Nam exponitur: ut iudices. i. fides vel precesules vel rectores per uincia: sine quoquo suffragio. i. sine aliquo dato noie suffragii: ut. j. e. s. hec omnia.

¶ Usurandum quod prestat ab his qui.

¶ Hęc constitutio ponit et diligenter comprehendit factum quod debet facere quilibet administrator: ut. j. ut iudi. sine quoquo suffragio. s. igitur.

¶ Ut ecclesia romana gaudeat centum annorum prescriptione.

**Ecclesia ro/
mana**

¶ Ecclesia romana cum ecclesijs sibi subiectis gaudet centum annorum prescriptioe in contractibus/causis/rebus et omnibus actibus. De hoc in. c. j. de prescrip. li. vj.

¶ De referendarijs sacri palatii.

**Referē
darii**

¶ Referendarij sunt aduocati in curia principis: dicti ex eo quod referant vices hominum contra principem: ut. s. quod oportet. episcopus non aliter: in fi. s. et. j. ut licet. iur. pe. Et debet numerus referendarioz in octonario terminari. j. e.

¶ De incestibus nuptijs et nefarijs.

¶ De hoc dixi. C. e. ti.

¶ Collatio Tertia.

¶ De lenonibus.

Lenones

¶ Lenonum causa et nomen satis odibile omnibus legibus visum est. Sunt autem lenones qui mulierum impudentiam et turpitudinem venale habent: vel qui iuenculas

Autenticozum

decipiunt: et ad vitam miseram ducunt: tales ex ciuitatibus tanquam pestiferos et cōes
castitatis vastatores eici lex precipit: et tradit hic iudicis officium circa tales.

De defensionibus ciuitatum.

De hoc dixi. C. e. ti. **De mensura ordinandorum clericorum.**

Docet numerum antiquum clericorum debere seruari: neque uelle casu augeri.

De mandatis principum.

De hoc dixi. C. e. ti.

**De triente et semisse et successioibus filiorum et nepotum natura/
lium vel collationibus: aut distributionibus: necnon litterarum aut
numerationum atque rerum ex quibus detinetur inficiationibus.**

**Quoniam liberis preterequebat relinquere quartam debitam iure nature: quod dicitur bonorum
noy subsidium: et huic quere nullum grauamen potuit imponi. C. de inoffi. testa. l.
oimodo: et duabus. l. se. Hec hodie per hunc titulum redacta est ad trientem et semissem
per numerum liberorum: ut si sint quattuor filii. Et infra debet habere trientem. i. tertiam
partem. Si sint quinque vel ultra debet habere medietatem eius quod ei debeat ab in
testato: ut. j. e. s. hec nos. et in aut. nouissima. C. de inoffi. testa. An dicitur glo.
in. c. Raynucius de test. Quattuor aut infra dant natis iura trientem. Semissem
semper dant natis quinque vel ultra. Arbitrium sequitur substantia cetera preterea. An
dicitur de triente et semisse: de quo expedit infra usque ad. s. neque enim. Et de successi
onibus: de. h. j. e. s. consideramus. Vel collationibus: de. h. d. j. e. s. illud. Et distribu
tionibus: de. q. j. e. s. quod sepe. Necnon litterarum et. d. h. infra. e. s. studium: et. s. il
lud quoque.**

Bonorum
subsidium
Quarta
nature
Frens

Semissem
Arius

De filiis ante dotalia instrumenta natis.

**Instrumenta dotalia dicuntur siue nuptialia: quibus pertinet matrimonium in te
stium et uerba esse scriptum: et dote datur esse. Et sine his duobus scilicet scriptura et dote di
xit pla. non ualere matrimonium al. p. se. isti. de nup. s. si. l. z. accur. isti. de here. ab
inte. ve. dicit ualere minimo. p. l. nuptias. ff. de re iu. et. l. si uicinis. C. de nup.
s. non fieri libros legitimos per tex. nostrum. Sed non est uerum de iure canonum
per. c. tanta. qui fil. sint le. De hoc plene per docto. in. c. innotuit de elect.
Exponit autem hunc titulum de filiis ante dotalia. i. ante matrimonium natis. Et est mens
huius constitutionis id quod uoluit. l. illa: cum. q. s. et. l. nup. postitas. C. de n. l.**

Instrumē
ta dotalia

De administrantibus officialibus in sacris appellationibus.

**Iudices appellationum et eorum officiales in causis appellationum in quibus of
ficiū est eōe in iudicio semel examinationes facere debent: et de gestis precipare**

Collatio Quarta.

De nuptiis.

De hac materia dixi. ff. de ri. nup.

De appellationibus et intra quam tempore appellari debeat.

**In hoc volumine quattuor modis tractat de appellationibus: ut hic. c. j. de
his que igitur ad apel. in pn. et. j. ut cum. de apel. cog. s. j. et. j. de apel. col. viij. de
h. dixi. ff. de apel. et in ci. quoniam apel. sit.**

De consulibus.

De hoc dixi. ff. de offi. consul.

Et nullus mutuas agricolę teneat eius terram.

**Hec rubrica prohibet generatores tenere terram agricolę: scilicet facta solutio vel
dato aliquo loco solutio: al. s. h. ut. j. p. stituo. p. i. s. sancim. Et differunt in
ter se: quod sequens dicit quantam usuram debeant dare agricolę suis creditoribus
quod hec non dicit. Item hec est localis: in thracia enim et illyria duntaxat loquitur:
ut infra in pn. illa generalis: ut. j. ci. p. i. in pn. s. si aut. Et ideo hec breuiter**

Collatio III

transfunda est fm glo. nostrā hic: 7 pcedendū ad sequentem.

CNullum credentem agricolę tenere illius terram: 7 quantā debet vsuram dare.

CCreditores ab agricolis exigere possunt nomine accessionis vsurā quo libet anno pro quolibet modio octauaz partem modij: 7 pro solido vnam siliquā 7 nō amplius. De hoc aliqd. s. ti. pri. **C**De restitutionibus: et ea que parit in vndecimo mense post mortem viri.

Multer
nubes an
te tēpus la
ctus

CRes institutioni fideicommissi subiacētes alienari prohibentur nisi per causam dotis vel donationis ppter nuptias: ppter quas causas alienatio permittit antiquo iure sublato: 7 omni circūuentione remota. Et durat hęc ps vsq; ad .s. vñū. Secūda pars est de muliere q̄ parit in .xj. mēse: de quo. j. s. vñū. Nam mulier ante annū luctus pariens: si iudicatū sit sobolē nō ex priorī cōsistere matrimonio: oib; modis puat antenuptiali donationē: ac incidit eas penas: ac si añ tēpus luct; scdas cōtigisset nuptias: vt ibi.

CDe tabellionib; vt pthocolla dimittant in chartis.

Tabellio

CTabellio a partibus rogatus debet per se audire negocium: 7 ipsemet scribere: nec alicui delegare potest. Est aut tabellio minor: tabellarius maior: 7 magister stationis maior utroq;. Sunt aut alia multa noia seu vocabula horū publicorū scriptorū: de quibus glo. in rubrica. C. de tabu. 7. l. si. p. thocollū aut dicitur a pthos qd̄ est primū: 7 collo qd̄ est collatio scz litterarū. q. d. p̄ma collatio litterarū: de quo. j. e. s. illud quoq; in s. pthocollum.

CCollatio Quinta.

CDe ecclesiasticarū rerū immobilij alienatione 7 solutione.

CEcclesia ppter debitū fiscale regularit̄ reb; mobilib; nō existētib; res immobiles alienare pōt 7 in solutū dare rē. Exponit q̄ de alienatiōe scz faciēda p̄ fiscale tēū debito. Et solutiōe. i. datione in solutū ipsi creditori etiā puato: nō solū fisco: vt. j. e. s. si p̄o priuat;. **C**De iureiurando a mortēte prestito: dato propter mensuram sue substantię.

Docu/
mētia.

CIurandū a mortēte prestitū in quo substantię sue mensurā facit manifestam: inter suos heredes diuidendo: ab herede seruandū est: puta non seruandū: imminente: creditoribus tū nullū iudiciū generatur.

CUt preponat nomen imperatoris documentis: 7 vt latinis litteris aptius tempora inscribantur.

CIn documentis. i. litteris publicis debet pncipis nomē 7 annus in principio 7 inditio designari. Itē cōsulis nomē ann; cōsulatus: debet etiam dies 7 mensis celebrat; contract; apponi: 7 etiā ann; cōditę ciuitatis: si h̄ habet p̄suetudo: debēt etiā documēta claris notis 7 litteris scribi: de q̄ in. c. inter dilectos: de fl. instru. 7 in. c. quoniā cōtra. in glo. antepe. extra de p̄ba. de vltima parte rubricę ponitur in. s. si.

CSenicas nō solū fideiussores prestent: sed etiam si iurandū dent sine periculo discedere.

Scenice
mulieres

CSenicę mulieres. i. p̄stibularię vel meretrices nullam cautionē p̄stare debēt suo hospiti vel lenoni. Neq; lenones talē debent cautionem exigere tū etiā si fideiussores dent: vel iureiurādo. p̄mittant de p̄stēdo in lupanari vel p̄stibulo: n̄bilo min; p̄nt sine periculo discedere: qz iuramentū super re illicita seruari nō debz: vt hic dicunt scenicę mulieres: q̄ in scena. i. loco turpi vt pro stibulo stant: a scena: id est theatri in umbratione: vel spectaculo

Authenticorum

Circi: vbi consueuerunt tales proflare. ff. de infra. l. ij.

Et nō fiant pignorationes, p alijs personis. **Et** vt sicut pncipum donationes nō essent gestis monumentoz: sic nec a priuatis impatoribus facte donationes indigeant.

Nulli licitū est p̄m formā pignorationes, i. pactū vel resp̄ alias exigere aliū, p alio: de hoc de iureiurā. c. i. li. vj. **Et** exponē gestis monumentoz. i. vt fiant corā iudice ordinario p̄bente auctoritatē huic donationi: qz sufficite ipsius impatoris p̄sentia: vt 2 als. C. de testa. l. omniū.

De exhibendis et introducendis reis: et vt hi qui conueniantur post vicesimum diem presententur iudicibus. **Et** de his qui iuratoriam cautionem exponunt, et antelitis contestationem absentes fiunt. **Et** de hypothecis que appellantur ex causa militie, et que persone et quando hoc ius habēt. **Et** de indotatis vxoribus vt habeant quartam partem substantie viri, et ipse vir in substantia vxoris, scilicet quādo in ops est qui relinquitur.

De exhibendis reis a re nō a reatu. ff. de duo. re. l. j. et hęc pars expedit vsqz ad. s. illud. **Et** vt q̄ cōueni. hoc expedit. j. e. vsqz ad. s. si nō. **Et** de his qui iura, hoc dicit infra. e. s. si nō: vsqz ad. s. optimum quoqz. **Et** de hypothecis scz militiarum: et hoc dicit infra. e. s. optimū.

Constitutio q̄ et ascriptio et libera natos liberos vult. nō his qui añ constitutionē nati sunt sed qui post constitutionē nati sunt p̄desse. **Et** vt venerabiles domos economi cōmutationes faciant adinuicē immobilium rerum ecclesiasticarū decreto prius interposito: excepta hac maiori ecclesia.

Constitutio q̄ ex ascriptio et. que ē. C. de lena. cō. clau. l. i. in fi. **Nā** per claudianū erat libera: et eius filius erat seruus: vt ibidē dicit. **Nō** autē dicit de illa q̄ est. C. de agri. et cen. l. ne diuti: qz ibi nō ē casus iste: licet alij filies sint ibi. **Vel** dicit de ea q̄ est. C. de agri. et cen. l. fi. **Et** expedit hęc pars vsqz ad. s. qz igit. **Secūda** p̄s deinceps vsqz in fi. constitutionis.

Et de cetero cōmutationes ecclesiasticarū rerū nō fite fiāt. et in priuatā p̄sonā ad vjssimū impatorē. et hoc mō alias p̄sonas legitimas trāseant res. **Et** hęc tñ modo fiant ad imperialem domū. **Et** licet p̄petue emphiteosis agi ab orarijs in oratoria, decreto videlicet interposito, excepta hac maiore ecclesia, ne tñ in priuatā p̄sonā trāseat emphiteosis.

Ecclesia cū p̄ncipe p̄mutare p̄t: vt res ap̄ p̄ncipē p̄petuo p̄maneāt: ne p̄ueniant ad puatos. **Itē** ecclesie adinuicē in p̄petuā emphiteosim dare p̄t excepta maiore ecclesia cōstātinopolitana. **Et** p̄ma p̄s expedit vsqz ad. s. illud quoqz. **Et** vt liceat et. Hoc expedit infra. e. s. illud.

Et ea q̄ vocent insinuatia, semp̄ clericis in maiori ecclesia quidē dent. in alijs autē ecclesijs penitus nō dentur.

Insinuatia nō p̄t exigi a clericis ordinatis: exceptis his q̄ sunt ordinari in maiori ecclesia: a q̄bus p̄m p̄suetudinē accipere licet. **Et** dicunt insinuatia q̄ ab ordinatis accipiunt: de quo in aut. de sanc. epi. s. p̄suetudine. **De** quo i. c. ij. et c. cū i ecclesia: de ver. sig. et l. q. ij. c. sicut ep̄m.

Insinuatia.

Clerici qui recedunt alijs p eis prebeant surrogatis emolumenta: recedentes aut remeare volentes nō suscipi. Et vt si quis edificas ecclesia: aut aliter in eadē seruientib⁹ ministrare emolumento voluerit aliquos clericos instituire. nō fortuito eos: sed probatione sanctissimi patriarche suscipiat.

Residētia clericorū **C**lerici cōtinuā residentia in ppijs ecclesijs facere tenent: nec debēt recedere: als alijs i eoz locū surrogant cū eoz emolument⁹: ⁊ recedētes et post ea remeātes / suscipiēdi nō sunt: nec eis emolumenta debēt restitui: de hoc d̄ cle. nō resti. c. inter q̄tuor: s. fi. ⁊ plenius in. c. qm̄. s. fi. vt lite nō con.

De his qui ingrediunt ad appellandū. ⁊ quando per scripturam manus p̄prie fiat collatio litterarū. et de iureiurando diuinationis. vt ⁊ coniungat iureiurando calumnie.

De p̄ma parte dixit. C. de temp. app. de quo in. c. cū sit: de appel. Et ista p̄ma ps expedit vsq; ad. s. illud aut videam⁹. Et qñ p scripturā ⁊c. De hoc in. s. illud. Nā ex documētis publicis solis ⁊ nō priuatis cōparatio fieri debet: vt ibi: de quo in. l. cōparationes. C. de fi. instru. Et de iureiurando ⁊c.

Iurandū **H**ec tertia pars expedit. f. e. s. fi. Nā iurandū generaliter in iudicio semel prestari debet: ⁊ in eo debet addi q nullus in tota lite probationē eriget quā nō putauerit necessariā: de quo in auten. hoc sacra mentū. C. d̄ iura. ca. ⁊ in. c. litteras: de resti. spo. presentiu: de tef. ⁊. c. vltra tertiā.

Cl̄ in prefatis domibus sacra mysteria nō fiant.

Oratōria **S**acra mysteria prohibent celebrari in domibus sine licentia superioris: oratoria p̄o causa orationis permittit habere: ⁊ in eis clericos conuocari: de quo in. l. conuenticulā. C. de epi. ⁊ cle. ⁊. C. de here. ⁊ ma. l. iij.

Et defuncti seu funera eoz nō iniurient a creditoribus. ⁊ vt consiliarij nō suscipiāt cognitiones absq; iudicibus.

Iuriā mortuis facta **D**ortuis ⁊ moribūdis ⁊ funerib⁹ eoz ac familie domui et rebus eozū creditores iniuriā inferre pbibent / absq; iudiciali decreto: de quo i auten. sed nec ante. C. de sep. vio. ⁊ auten. Itē qui domū. Et hec p̄ma pars expedit vsq; ad. s. illud: Et vt cōsiliarij ⁊c. Hoc expedit a. s. illud / vsq; ad fi. Nam iudex ordinarijs occupationib⁹ publicis impeditus: causam cōsiliario potest delegare sententia sibi seruata: dūmodo ter causam audiat et sententiā pferat: ⁊ appellationē interpositā suscipiat. Iudex autē appellatus ⁊ delegat⁹ delegare nō potest: de quo glo. in auten. ad hec. C. de iudi.

Cl̄ immobilia aū nuptialis donatiōis neq; hypothece dētur. neq; oī: alienent a viro. neq; cōsentiente vxore. nisi post ea satisfieri vxori possit. hec dō etiam in dote valere.

Res immobiles i donatiōe p̄ter nuptias p̄sistētes marit⁹ alienare nō potest: nedū ea inuita / sed etiā vxori alienatiōe p̄sentiente. Sed alienatione habita p nō facta: in rē actio vxori cōpetit: nisi secūdo post biēniū cōsenserit: vt vir alienās locuples fuerit alienationis pbibitione i dote multo magis obtinēte. Et de hoc vsq; ad. s. ⁊ multo poti⁹: ⁊ als i auten. siue a me. C. ad vel. ⁊ in. c. cū cōtingat: de iureiu. Hec dō etiā ⁊c. De hoc in. s. ⁊ multo.

Cl̄ noui operis p̄nunciatione maritimi conspectus.

Nulli liceat in hac regia ciuitate edificare vltra terminos a iure permissos / si principaliter noceat. De hoc in. l. p̄ puincias. Et quod ibi no. C. de

Autenticozum

edi. p. ff. ope. pub. l. q. opus. Et qd no. In. in. c. pisanis: de re. spo.

¶ Et facte noue constitutioes post insinuationes ear post duos menses valeat: parciū aut nō custodientibus subtilitatem constitutionū sup testamentū in relinquēdo quadrantē. Aut nō scribendo nomē heredis/aut nō dicendo.

¶ Constitutio noua ligat post duos menses a tpe insinuationis seu publicatiois: que insinuatio seu publicatio debet fieri s̄m formā hic datā: glo. in prog. decre. 7 in. c. ij. de consti. 7 pau. de lyaça. in prog. clemēti.

Insinua/
tio constitu/
tiois noue

¶ Et nullus fabricet oratorij domos p̄ter voluntatē epi. Et vt deputet prius diligentia 7 statutū q̄ in fabricacōe oratorio sufficiant. Et vt episcopi nō desint suis ecclesijs. Et de alienatione ecclesiasticarum rerū immobilium.

¶ Nulli licitū est ecclesiam v̄t monasteriū vel oratoriū edificare sine episcopi voluntate. De hoc in. c. nemo: de cōse. di. j. c. si quis basilicā: 7 de eccle. edi. c. j. Et de ista prima pte vsq; ad. s. illud q̄z. Itē ep̄s nō debet p̄ multū tēpus abesse ab ecclesia: vt. j. in. s. illud. 7. vii. q. j. in p̄sencia. 7. l. di. contumaces: de cle. nō rest. c. tue. Et q̄ in alienatione rei ecclesiasticę immobilis decretū superioris requirit: de hoc in. s. qm̄ vo. 7 supra de eccle. re. imo.

fabricare
nouā eccle
siam

¶ Et ab illustribus 7 qui sup eam dignitatē sunt: nō modo sup pecuniarijs causis/ sed etiam iniuriarum criminaliter per procuratorē audiantur. Clarissimis 7 in pecuniarijs licere per procuratorem/ 7 per se litigare.

¶ Illustres 7 superillustres in causis pecuniarijs 7 in crimine iniuriarum nō p̄ se/ sed p̄ procuratorē litigare debēt: ceteris vel dignitatis inferioris licite concedit/ vt per se vel procuratorē litē exerceāt. Et q̄ sit rō huius constitutio nis colligit. j. e. p̄. ne cogant. Quot sint genera magistratuū colligit h̄ glo. Et q̄s dicat sup illustres no. in. l. quotiēs. C. vbi sēna. vel clā.

Illustri^o

¶ Et ordinarie prefecture vrbane/ etiā pretorianę due 7 prefecture vrbane que in cingulo/ 7 que in actu sunt solo: nō etiāz honorarie liberēt a curiali fortuna.

Supilla
stris

¶ Sola collatiōe dignitatē 7 administratiōis: etiā administratiōe susceptā curiales liberant a curiali fortuna: sed sola collatiōe honoris seu dignitatis absq; administratiōe nō liberant: s; remanēt curiales: solū honorē ex tali collatiōe p̄secuti: hodie aut nō t̄m due/ s; duodecim dignitates liberāt aliquē a curiali fortuna: vt in. l. fi. C. de decu. li. r. De h̄ insti. qui. mo. ius. pa. po. s. filius. 7 in. c. indecorū. de eta. 7 qua.

Collatio VI

¶ Et omnes obediāt iudicibus puinciarū 7 criminibus et in pecuniarijs causis: 7 vt negocia ex aminant nullo excepto per priuilegium: nec huc conuentu deducuntur vt sacra pragmatica forma exhiberi quēpiam iusserit.

¶ In puincia in qua quis forit forū illic est cōueniēdus vtraq; pte p̄sente vel altera t̄m: 7 vbiq; iusticia seruata sententiā cōdemnatoria vel absoluta ferat omni priuilegio cessante/ nisi pragmatica forma aliud statuatur: vel aliud p̄pter appellatiōe acciderit/ his obtinētib; 7 in omni loco 7 tpe.

¶ Quib; modis naturales efficiunt legitimi/ supra illos modos a superiorib; constitutiōibus continentur.

¶ Dic debz esse legitimi efficiunt. Sed in alia cōstitutioe. j. q. mo. na. eff. est in littera sui: z q̄ sit differentia inter hunc titulū z illū ibi dicef. Et expo- nitur hic supra: id est p̄ter. Superiorib⁹ cōstitutioib⁹ zc. C. de na. lib. l. cuz **Legitima/** q̄s z dua. l. se. Et habet cōstitutio sex partes. **Prima** tractat de legitimatio- **no filioz** ne filioz p̄ matrimoniu. **Secūda** de legitimatioe filioz naturalū per rescri- ptū p̄ncipis. s. aliud q̄daz. **Tercia** de nuptijs p̄sumptiuis: in s. illud quoz. **Quarta** de nup. vere cōtractis a sup̄illustrib⁹ z illustrib⁹/ vel in ecclia a mi- litib⁹ honest⁹ vl negociatorib⁹ vl p̄fessorib⁹. s. deniq̄ intātū. **Quita** d̄ nup. edilib⁹ in s. q̄q̄s aut. **Sexta** de p̄na cōtrahentiū illicitas nup. s. fi.

¶ Et hi qui obligatas se habere phibeant res minorum: aut obligati sunt eis/ ad quozū gubernationē penitus nō accedāt: z vt curatores nullo modo suscipiāt cessiones ad- uersus eos quozū curationē agūt aut egerūt: hec autē ge- neraliter valebūt omni curatione/ in quibus p̄sonis leges curatores p̄bent. Et de gubernatioe pecuniarum cōpetē- tium eis quozū negocia administrant. Et q̄n eas recondi- ant mutuari oportet: aut ex eis redditus comparari.

¶ Prima ps exponit vsq̄ ad s. q̄ si q̄s. Et vt curatores/ p̄ exponit. j. s. q̄ si q̄s hec aut zc. de h. j. e. s. hec dicim⁹. Et de gubnatioe dicef. j. e. s. q̄m.

¶ De instrumētōz cautela z fide: z p̄mū de deposito/ z de mutuo z alijs documētis priuate quide scriptis habētib⁹ z testes/ z nō habētib⁹ testes. Et de instrumētis publice con- fectis: z de collationib⁹ man⁹ p̄prie scripture: z de expositi- instrumētū ab illitteratis/ aut paucas lras sciētibus: et de nō scriptis cōtractibus: z de cōtractibus vsq̄ ad vnā librā auri: z de contractibus qui in agris fiūt: vt in documētis z cōtractibus futuris locum habeat ista lex.

**Instrumē-
tum.
Cautela**

¶ Stricte capit in h̄ titulo instrumētū pro chartis tm̄. Als large: vt. ff. e. l. j. Als pro instrumētō fundi: vt. ff. de fun. insti. l. questū. j. r̄iso. Cautela scz in faciendo habet fides postq̄ est factum: z dupliciter dicef de fide. **Primo** in quib⁹ instrumētis debeat fides priuatis z publicis: z hoc. j. e. vsq̄ ad s. si dō moriant. **Secūdo** qualiter fiat vt habeat fides q̄n erat in dubiū reuocatū/ qd̄ sit per comparationē: vt. j. e. s. si dō moriant: z s. se. vsq̄ ad s. oportet. Et de deposito: id est qualiter fiat caute instrumētū priuatum su- per contractu depositi z mutui z alijs contractibus: z hec expediuntur. j. e. s. si quis: z s. sed z si quis: z s. si tamen. Et de instru. pub. cōfectis: hoc ex- ponitur. j. e. s. si instrumēta. Et de collationibus: scz qualiter probet fides instrumētū: hoc expeditur. j. e. s. si dō. Et sic respicit secundū capitulū. **Se- quentia** autē omnia verūq̄ respiciunt. Et de expositis instrumētis ab illite- ratis: id est de contractibus celebratis in scriptis ab illitteratis: qd̄ expedit̄ infra. e. s. oportet. Et de non scriptis: hoc expeditur. e. s. z hoc dicimus. Et de contractibus: hoc expedit̄ infra. e. s. ait. Et contractibus futuris: hoc ex- ponitur infra. e. s. vt autem omnia.

¶ Hec constitutio interpretatur priorem cōstitutionē de his qui ingrediuntur in monasterium: z de subiectis eorū: et quo tempore oportet eam valere.

Authenticorum

Dictū est supra i titulo de mona. s. illud. coll. j. q. ingrediens monasteriū se et sua dedicat deo ipso ingressu: Verum qz reuocabatur in dubium: an dicta constitutio haberet locum in illis qui ante legem fuerūt ingressi monasteriū: ideo pro illa dubitatione ponit hunc titulum.

Et nō luxurient contra naturā: neqz iurent p capillos/ aut aliquid huiusmodi: neqz blasphement in deum.

Deccata contra naturam/ et blasphemie contra deum: et iuramenta per membra dei/ per hanc legem prohibentur: contra facientes vltimis suppli- **Blaspho**
cijs puniuntur: De hoc. xxi. q. j. c. si quis per capillum. De prima de vita **mans**
et hone. de. c. vt clericorum: de excef. p. gla. clerici. et. xxi. q. vii. flagitia. De **mans**
secunda parte extra de maledicis. c. statuimus.

Et liberi de cetero aureo non indigent annulo: et vt pri-
stinis non restituantur natalibus. Et de celebratione dotali/
um instrumentorū in libertis mulieribus facta/ ex hoc ipso iā
in nuptias legitimas fieri: et filios suos si nuper etiam ancil-
la fuerit: et ipsam liberam esse celebratione dotis/ et nuptias
legitimas: et qui ex ea processerint suos.

Dominus manumittēs seruū suum: denunciat eū ciuē romanū: Et ius **Fuspatro**
aureoꝝ annuloꝝ et regenerationis ex ipsa manumissione manumissus con- **natus**
sequitur: patrono iure manumissionis p oia reseruato: nisi ab eo fuerit re-
missum. Tunc eū ius patronatus in hoc sibi reseruatur/ vt ei reuerētia debe-
atur: et ex certis ingratitudinis causis licet in seruitutē reuocare. Itē liber/
ti et liberte p ingenuis quo ad nuptias reputant. Et si dñs cū apria seruat
matrimoniu interueniētib⁹ inutilib⁹ instrumentis perabit: ipsa et ex ipsa na-
ti liberti efficiunt: de quo etiā in aut. sed nouo iure. C. de nup. q̄ supra est
hic ex. s. si. De prima parte expedit vsqz ad. s. si q̄s autē. diri. ff. de iure aur.
annu. Et de celebratione et c. In hac secūda parte duo dicunt: vnū de libe-
ra/ et aliud de ancilla: et hec expeditur infra e. s. si quis autem.

Apod quos oportet causas dicere monachos et assisterias.

Monachi et moniales p causas eorū corā epō debent pueniri: q̄ dispo- **Exempti**
nere debet/ an p se vel p alios debēt respondere: Et s̄m legē et sacras reglas **monacha**
debet cognoscere et iudicare. Ciuiles autē iudices taliū causarū cognitionē
nō habēt: de hoc etiā in aut. causa q̄ sit cū monacho. C. de epi. et cle. hinc sū
pta. Hodie autē pene oēs sunt exempti: et ideo sub papa pueniēdi sūt: q̄ ē or-
dinari⁹ exemptoꝝ: dic. aut. causa: vbi p glo. et glo. vi. q. iij. p̄ acuit: et de pri-
ui. c. tuaz: p Anno. e. ti. recepimus: et. c. ex ore: qd̄ hodie habet in. c. i. de p-
ui. li. vi. Assisterie autē vel assistrig: vt quidā volunt/ moniales sūt: eo q̄ in su-
stant orationib⁹ et ieiunijs quotidie: quas vulgo appellamus reclusas: s̄m
glo. hic: de quibus aliquid. C. de epi. et cle. diri.

De questore. **Q**uestori-
offi.
Officiū questoris in inq̄ren dis psonis in vbe cōstau. manūibus confi-
sit: et inquirē q̄ sint et vñ venerint: et qua occasione: et cuius sint vite: vali-
dos et potētes operari facere aut expellere: exceptis valitudinaris qui di-
mitti debent. De officio huius diri. ff. e. ti.

Constitutio que
dignitatibus et episcopatu filiū liberat a patria potestate.

Dignitas consularis et patriciar⁹ a patria p̄tate liberat sola dignitatis **E**ue digni-
collatione. Et generalit̄ ois alia dignitas q̄ a curiali fortuna liberat etiā a **tas liberat**
a pa. po.

patria: quales enumerantur plures in l. C. de decu. li. r.

De iudicibus. Et vt nullatenus cū iureiurando eligatur alius iudex: tunc pmanet ei. Et vt appellatio accipiatur modis omnibus iudices. Et vt in media lite facte forme quomodo oportet decideri cognitionem non attendant iudices.

Iudex se debet Quattuor partes habet rubz. Primo de iudicibus / scz a pncipe delega-
tis in ciuitate romana: q̄ sunt. xij. octo minores / ⁊ quattuor maiores: vt. j. e. s.
vetus: ⁊ sedet q̄libet eoz in suo p̄torio in basilica: vt infra. e. s. sedebunt: et
hec ps expedit infra. e. vltz ad. s. qz do. Dermanet ei / scz vna q̄ ps pma /
net: id ē stabit: ei scz qd iudicabit iudex: ⁊ exponat pmanet: id ē pmanebit:
vt sepe fit: Als est pmaneat: ⁊ tunc planū est: vel dic hec: ⁊ q̄ pmanet ei ⁊c.

App. a in sup. l. uia. Nec reperiunt in nouel. Ago. ⁊ hoc expeditur infra. e. s. qz do. Et
re. vt appellaciones accipiant ⁊c. nā iudex tenet recipere appellationē: infra
e. vt nulli iudi. s. illas: ⁊ ff. de app. re. l. sicut: ⁊ C. de app. l. iudicibus / nisi i ca
su: vt in p̄fec. p̄to. orien. cui dirigif hec constitutio: q̄ recipere nō tenetur ap
pellationē sed supplicationē: vt in fi. s. nostros: infra e. et. C. de p̄ci. impe.
ff. l. aduersus: ⁊ nisi in casibus duobus: qui sunt. s. e. s. audient: ⁊ alius casu
bus quos dixi. ff. de app. re. ⁊ a qui. app. nō li. et. C. quozū app. nō reci. vi
de hic glo. in. s. nostros. Et vt in media ⁊c. de hoc infra. e. omnis autem ad
fi. ⁊ infra. e. vt in medio litis non fi. fa. forme.

Et clerici apud proprios episcopos primū conueniantur: et post hoc apud ciuiles iudices.

Clericus vbi litiga re habet. Clericus apud p̄prium episcopū in causis pecuniarijs conueniendus est
qui ex nō scripto ⁊ sine damno causam decidere debet. Sed si causa talis
sit vel alia difficultas quo ep̄m cognoscere impediatur: tunc ciuiles iudices
clerici causam decidere debent. Sed si clericus de crimine criminaliter cō
ueniat: tunc ciuilis iudex causam infra secūdi mensis spacium decidere de
bet. Si do de crimine ecclesiastico conuenit: tunc ad solū ep̄m spectat de
cisio. De materia hui⁹ ti. habet in. c. si quis contra clericū: de fo. cō. ⁊. c. qm̄
p̄tra: de p̄ba. ⁊ p glo. ij. que allegat. l. si quis in hoc genus: in fi. ij. q. j. c. si q̄s
cū clerico: ⁊ de re iudi. c. si. li. vj. Et quatenus hic tractat de ciuili iudice ho
die est correctū: coll. x. de sta. contra lib. ecclē. s. status: ⁊ in auten. statum⁹
C. de epi. et cleri. et in. c. nullus iudex: de fo. com.

De consanguineis et vterinis fratribus.

Consanguinei fratres Fratres consanguinei ⁊ vterini siml: p̄ferunt fratrib⁹ consanguineis tm̄ ⁊ vte
rinis tm̄. Sz si sint sup̄stites consanguinei tm̄ ⁊ fr̄es vterini tm̄: ad successionē
p̄m leges antiq̄s admittunt. Sūt autē consanguinei: q̄ ex eodē p̄fe nati sūt: q̄ si
ex eodē virilis stipitis ⁊ seminis sanguine. Vterini autē sūt: q̄ ex eadē m̄re tm̄
nati sūt: q̄ si ex solo vtero materno fr̄es: vtrinq̄ autē p̄uncti q̄ ex eodē p̄fe ⁊
matre geniti sunt: vt hic dicit glo. ⁊ insti. de le. ag. suc.

Armorum plus.

De armis. P̄nceps arma publica fieri iubet: Sed priuata fieri et vendi probi
bet. Cultellos autē minores fieri ⁊ vendi priuatis permittit vt hic: ⁊. v. q.
i. s. hoc autem: ⁊. s. hoc igitur: de hoc in. l. i. et. ij. ff. ad. l. iul. de vi pub. De
delatione autem armoz ponitur in. l. i. C. vt ar. vsus: li. xi. vbi de hoc glo.
Et que mala inducant bella et arma: ponit hic glo. ij.

Collatio Septima.

Authenticorum

De deposito et de nunciationibus inquilinorum: et de suspendenda administratione pantium.

Nulli licitum est depositum aut petiitum precium vel pensionem retinere vel interdictionem alicui facere: pena si facientibus imminente defensi etiam petitione: de p. ma parte ponitur. C. de rei vendi. l. officium. et. l. bona fides. ff. de po. et in. l. si. C. de positi. vbi posita est autē. hinc sumpta.

Quibus modis naturales efficiuntur sui: et de eorum ex testamento seu ab intestato successione.

Hic titulus differt ab alio. s. q. mo. na. et. le. qz hic generalior est: vt. j. autē. vt in medio pme col. ibi bñ se habet. Itē hic impator faciēs suū exordium: naturalitatis/seruitutis/ et libertatis ius ostendit: et docet quādamodū legitimatio nes sūt p oblationē curie et successores eorum actiue et passiuē: de b. insti. de here. ab inte. s. q. et insti. de nup. s. si. et. l. coi. C. de na. li. in. ep. tuas. q. si. sint le. De eorum successiōe ex testō vel ab intesta. ponit in. s. discreti vsqz ad fi. et in autē. ex cōplexu. C. de iest. nup. et. c. tū hret. s. eo q. dur. in ma. et. c. p. venerabilē. q. si. sint le.

De testibus.

Quia vsus testium frequēs ē: ideo de testibus ponit. De b. dixi. ff. eo. titi.

De immensis donationibus in filios factis.

Si parēs in aliquē vel aliqz ex filiis imēsam fecerit donationē: alijs filijs legitima portio de necessitate debet: hoc vey in filijs grat. Ingrati xō penit. excludunt: de b. in. l. donationes. C. de do. inf. vi. et vro. l. ij. C. de inof. do. et in. l. donatione. C. de coll. et in autē. vnde si parēs: et in. l. j. C. de inof. dona.

Et sine prohibitionē matres debitrices et creditrices tutelam gerant minorum: neqz iurandū prestent qz non veniant ad secunda vota.

De iure digestorum mater nō potuit esse tutrix nisi impator confirmaret: vt. ff. s. tutrix. l. vl. et de testa. tu. l. iure nro. S; iure codicis admittebat qz non esset debitor: aut creditrix pupilli: vt. s. vt bi q. ob. per. ha. dūmodo iuraret de nō duolādo ad scdas nuptias. C. qm mul. tu. l. ij. et. l. vl. et. s. de nup. s. si xō tutela. S; hoc iure matres debitrices et creditrices ad tutelā et curā filiorum admittunt: neqz iuramentū de scdis nup. nō fēdis exigūt: dūmō ei senatuscōsul. vell. et oī au filio renūctauerint: et oīa alia adimpleuerint qz alij tutores facere tenent: de b. in autē. matri et aule. C. qm mul. tu. of. de quo glo. in. c. ex pte: extra de ap.

Et ex actiōe instāte dotis prime et scde: viro ad scda vota migrati sponat vxor: pma: vel ex priorī matrimonio filij: et vt si voluerit vxor: aut his qui pro ea dotem inscripsit dare viro que scripta sunt: distulerit autem vir suscipere: soluto matri. exigi eū ab ea etiā conscriptā ante nuptialem donationem.

Si res pme et scde vxoris in dotē date apparent vel altera eaz: illi restitut debent et eius filijs cuius res ille fuerint. Als aut rebus nō apparētibus: tunc ille in bonis mariti potior est in iure: qz potior est in tpe: de hoc vsqz ad. s. illud qz et expone filij. s. qz sponant. Item dote pmissa viro ab vxore vel ab alio. p ea oblata et consignata: mulier donationē ppter nuptias ex pacto interpositā de lucro: p inde lucrabitur ac si soluisset: de hoc in. s. illud: vsqz ad fi. et expone eū scz virū: de hoc etiā in autē. dos data. C. de dona. antenup.

De administratoribus.

Administrator si pūciā durāte administratiōis tpe citra pncipis iussio nē derelict: crimie lese ma. punitur. Et si administratiōe finita ante. l. dies et:

cesserit/antiq̄s penis punif: de hoc in. l. j. C. vt oēs tā dnt. q̄ mill.

De executorib⁹ ⁊ his q̄ cōueniunt ⁊ recōueniunt

¶ Due sunt ptes: p̄ma h̄z q̄ libellus reo porrigi nō debet [p̄]usq̄ actor cautio / nē legitīe exponat: q̄ infra duos mēses litē p̄stabit: Als om̄e dānū reo cōuen to restituar: hac cautione. xxxvj. aureos nō transcendere: de hac cautioe insti. de fatif. s. s. hodie: ⁊ in autē. libellū: ⁊ autē. offerat. C. de lit. p̄te. q̄ est. ij. q. ij. s. of ferat. Itē cōuētio ⁊ recōuētio mor a p̄ncipio corā eodē iudice fieri debet: Als causa cōuētiōis finita: recōuētio fieri poterit corā quocūq̄ iudice/ antiq̄ cessan te calumnia: de hoc in. s. illud. j. eo. de hoc. C. de sentē. autē. ⁊ p̄sequēter: et de nup. pe. c. j. ter. ⁊ glo. extra de or. cog. c. cum dilectus.

De qualitate dotis ⁊ p̄pter nup. donationis: ⁊ de augmē to dotis: et p̄pter nup. donationis: et de priuilegio dotis: quia alijs p̄ponetur priuilegijs vt excipiātur hoc priuilegio credi tores in emptione militie de dote remanente ad patrem: et rur sus data pro eadem filia secundo viro: et de dotis collatione inopemarito moriente.

¶ In dote ⁊ donatiōe p̄ nup. p̄stituēda ⁊ augmētis eaz eq̄litas p̄ oīa serua ri debet: de eq̄litate d̄z vsq̄ ad. s. aliud: de augmēto d̄z a. s. aliud vsq̄ ad. s. his p̄sequēs. **¶** Ubi etiā tradit̄ q̄ dotis augmētū debet vere/non ficte celebrari: de q̄ in autē. dos data. C. de do. an nup. ⁊ autē. eq̄litas. C. de pac. cōuen. Itē mul lier p̄llegijs dotalibus vri pōt aduersus oēs creditores vri: etiā si eoz pecu nia res sit empta vel resecta: exceptis creditoribus q̄ pecunia militie est em pta. s. his p̄sequēs. j. eo. de q̄ in autē. q̄ iure. C. q̄ po. in p̄g. Itē dote a p̄re p̄ fi lia data/ ⁊ in ipsius p̄rimonio reuerfa: nō licet patri cū filia sedo nubit eā dimi nuere: nisi p̄ris substantia fuerit diminuta: tunc em̄ fm̄ ei⁹ facultates dos erit p̄stituēda. s. qz. x̄o. iā. j. c. de q̄ in autē. q̄uis. C. de rei. vr. act. ⁊ p̄ doc. ⁊ glo. C. de iure do. l. rē. quā. Itē si filia cū fratrib⁹ venit ad successiōē pat̄nā: debet do tē p̄ferre: aut tāto minus in sua portioe recipere viro existēte locuplete. **¶** Virō autē ad inopiā deducto/ si mulieri pōt iputari cū vir male inchoauerit vri substantia: tūc dotē p̄ferre debet: vel tāto aut minus accipere. Als si mulieri nihil imputari poterit: cur dotē nō exegerit: solā actionē/ licet inanē debet p̄ferre. j. e. s. illud quocq̄: vsq̄ ad si. de hoc in autē. q̄ locū. C. de colla. et. C. de bo. q̄ lib. l. cū nō solū: in glo. magna: no. in. l. ij. s. si in pat̄ris. ff. solu. ma.

Dotis pri uile.

Virio pia

Collatio octaua.

De duobus reis p̄mittendi.

¶ De hoc dixi. ff. et. C. ⁊ insti. eo. ti.

De tempore nō solute pecunie sup dote.

¶ Exceptio nō nūerate dotis olim toto tpe matrimonij: ⁊ eo soluto infra an/ nū cōpetebat: h̄odie x̄o si m̄fimonij infra biēniū durat: p̄dicta competit exce ptio: ⁊ etiam eo soluto competit infra annū. Matrimonio nō soluto vltra biē niū infra decennij dicta exceptio viro ⁊ heredibus eius competit. Sed matri monio post decennij soluto: si vir est maior nullū habet remedium. Si x̄o est minor: tūc ei restitutio datur vsq̄ ad duodecim annos a tempore nuptiarum: heredi autē eius maiori datur annus. Sed si minor maiori vel minori successerit/ q̄nquennij ei datur. j. de hac exceptione non numerate dotis: dicit̄ in. l. in contractibus: in fi. C. de non nume. pecu. et in. l. p̄fes. v. de ep̄i. audi. ⁊ in. l. q̄ de sua. C. de do. cau. non nup.

¶ Neq̄ virum quod ex dote est: neq̄ mulierem ex sponsalitia largitate lucrū p̄prium habere: sed seruare dominiū suis filijs:

Authenticorum

vel si ad secundas nup. non veniat usu solo in lucro consistente. Et
ut ex repudio transigentes nuptias lucrent: aut dotē aut ante
nup. donatione: et ipsis filii domini seruare filijs vsu: habentem
plonam cogendā filios alere. Si vero bona gratia soluatur
nuptie ut videantur occasione damni detineri quedā: et hac arte
perimēda que detinetur alijs seruetur.

¶ Matrimonio soluto morte diuortio vel bona gra: lucrum doti vel donatiōis
p̄t nup. debet seruari liberis illi m̄rimoniū q̄ ad p̄rietatē: vsu fructu solo a lu
crāte retēto: et idē qd ab altero coniugū q̄rit retinet. Hinc coniuges ad scda vota
transferint siue nō: de h̄ in l. generalit. §. fi. r. l. hac edictali. §. fi. r. l. si q̄s poti.
C. de secū. nup. r. §. de nō eli. scdo nup. §. gregoria. r. de nup. §. soluto. r. melius
in autē. vrozē: que hinc sumit posita. C. de secun. nup. r. in autē. si tantū: q̄ su
mit ex §. fi. j. fil. que corrigi dicit autē. vrozem.

Dotis lu
crum

De appellacionibus.

¶ Differt hic ti. et. §. de appel. r. ille de his q̄ ingrediunt ad app. qz p̄mus de
appel. tractat de p̄ncipio appellatiōis. Scds. §. de his q̄ ingre. tractat de fine:
hic autē incidēter postus fuit nō ex p̄posito: sed ex q̄stione tali facta: vt in p̄nci
pio huius cōstitutiōis q̄ d̄r: qz si p̄cedente causa appellatiōis cōpromittat in ar
bitros: tēpus qd ibi fuit nō nocet exercitio qd fieri habet infra annū vel bien
niū. §. de his q̄ ingre. ad ap. §. j. de hoc in autē. si tamē. C. de tempo. ap. r. in l.
fi. §. illud: et in autē. ei q̄: co. ti. j. C.

Dēdē. ap
pellatione
si compro
mittatur s
ar.

¶ De testamentis imperfectis a parentibus in filios factis:
et de diuisione rerum a filijs coram parente: et de eius facultati
bus facta et subscripta.

¶ Testamentū in sep̄ imp̄fectū inf̄ liberos valer: si p̄ l̄ras sciēs p̄ria manu
claris l̄ris r̄ idabitur: p̄ osequētiā nō signa sep̄serit liberoꝝ noia r̄ nūc: vnci
aꝝ r̄ signa rez. Et cū ea legata fideicōmissa r̄ libertas relinq̄ potuerūt: qd te
stamentū p̄mū cōditū a testatore nō tollet: nisi testator exp̄sse declarat corā sep̄
tem testibus illud testamentū nō valere: r̄ sedm̄ testamentū faciat p̄fectū: vel
nō scriptā p̄fectā volūtate: de h̄ a p̄n. vsqz ad §. qz do: vbi tractat qd diuisiōes
bonoꝝ liberos a parētibus facte valēt: dūmodo ipsoꝝ filioꝝ subscriptiōes inf̄
uenerint: vel ip̄sus parētis subscriptiōe inf̄ filios inueniēte: de hoc. §. de triē.
r̄ se. §. r̄ q̄ sepe posita. C. fa. her. autē. si modo.

Testa. im
perfectum.

De restitutione fideicommissi.

¶ Differūt hieci. et. §. de resti. r̄ ea q̄ pa. r̄ illū. j. de resti. fidei. no. fac. qz in isto
fit restitutio in morte restituentis. Itē eoꝝ que susp̄sunt. In superior autē fit
statim vel p̄t voluit testator. Itē omniū excepta quarta: vt colligit. j. e. §. no
bis: in p̄n. Inferior autē de resti. fidei. no. dicit de quodam testamento r̄ codi
cillo: in quo singularia fuerūt relicte legata: r̄ p̄ fideicō. fuit rogatus qui habu
it vt non alienet. Non p̄ncipaliter de restituendo: sed sic alienet vt aliquē per
ueniat: vt in rubrica patet.

fideicom
missi resti
tutio.

¶ De privilegijs dotis mulierib⁹ hereticis nō prestādīs.

¶ Heretici appellant q̄ non sunt mēbrū ecclie sc̄te catholice: r̄ q̄ sc̄tāz cōiōnē
in sancta catholica ecclia a sacerdotibus nō recipiūt. Et p̄uilegia catholica tā
tūmodo p̄cedunt nō hereticis: nisi fuerint reuersi ad fidē: de hoc. C. de here. l.
ij. r̄. C. de iud. l. fi. Inno. c. ex l̄ris: de p̄uileg.

Heretici.

De nauticis vsuris.

¶ Hac legē qdā nō habēt: r̄ ego dixi de hac materia. C. de nau. se.

Hec cōstitutio innouat constitutionem que prescriptionē centum annorū venerabilibus locis declarat.

Hec cōstitutio. s. q̄ est. s. vt eccle. ro. fm Jo. vt legit̄ in nouel. nā dicit illā generalit̄ loq̄ in oibus eccl̄ijs: et ideo generalit̄ corrigir. **S**z Accur. hic sup rubro intelligit eā tm̄ de ro. eccle. et alijs ei suppositis: vñ dicas hic fieri mentionē de ea q̄ est. C. de sacrosan. eccle. l. si. Superior aut̄ in eccle. ro. rē. remanet in firmitate sua: et hoc probatur iure cano. extra. de p̄scrip. vigilanti.

De litigiosis et decima p̄telitis ab actore cautela prestāda.

Iste titulus habet tres ptes. **P**riō pōit de litigio: de q̄ dixi. ff. co. ti. **S**cdo ponit et soluit reo p̄ actorē in p̄statiōe cautiōis de lite. psequēda et finēda in decima pte cōstitutis in libello cōphense: si apparuerit iniuste litē mouisse in s. ad excludendas. **T**ertio consulit reo p̄ actorē in actione seu lite. psequēda et sententia obtinenda: etiā lite nō contesta. in s. omnē x̄o.

Et neqz miles neqz fēd erats obseruentur domui priuate aut possessioni alicuius.

Nemo milites seu federatos in p̄pria domo vel possessione retinere debet vel occultare: vt p̄p̄ijs vtilitatibus obediant. Sed infra. xxx. dies ab h̄mōi lezgis in sinuatiōe eos expellere debet: vt infra eo. p. totū.

Et diuine iussioēs: subscriptiōēs habeāt gl̄iosissimi q̄storis.

Iussio di
uma

Diuina iussio debet gl̄iosissimi q̄storis subscriptiōē h̄re: q̄ p̄tineat int̄ q̄s et ad quē iudicē et p̄ quā fuerit directa p̄sonā. Et d̄ iussio. l. p̄uilegiū i q̄ aliqd̄ iudicet vel p̄cedit in fauorē. In cōmissiōibus causaz forte est aliqd̄ obseruā dū fm glo. hic. **Q**uis aut̄ dicat q̄stor pōit hic glo. r̄di. ff. d̄ of. q̄stor: et erat q̄stor q̄ hodie d̄ cācellarius: vt no. glo. C. diuer. res. le. si. vbi de materia huius tituli: et Spe. de rescrip. exbi. s. an igit̄. x̄. **I**te. q̄ nō est ibi subscriptio.

Questor
cācellari?

In medio litis nō est fieri sacras formas aut sacras iussioēs: s̄z fm antiq̄s leges generales lites decidi.

Judices sacras cōstitutioēs i medio litē ipetratas nō debēt seruare: sed fm leges generales examinare et iudicare: fallit in q̄ttuor casibz: in q̄b? lite p̄dēte a p̄ncipe sacras iussioēs ipetrare q̄ debēt in sc̄ptis fieri. j. e. s. de B in. c. j. et li. pe.

Et cum de appellatiōe cognoscitur fm illas leges debeat iudicari: q̄ tempore late sentētie obtinebant: nō fm eas q̄ postea pmulgate sunt: et de alijs capitulis.

Pria ps clara ē: et expedit vsqz ad s. sed B. Et de alijs caplis rē. q̄ sunt q̄ttuor: nā q̄nqz ptes habet hec cōstitutio: licet multa incidēt alis dicat. **P**rimū capitulū tractat de renūciatiōibus allegatiōnū et dilatiōnū s. sed B. **S**cda ponit causas legitimas exhereditatiōis in s. aliis: vsqz ad s. hec aut̄. **T**ertia ps ponit q̄ heredes/affines/ p̄p̄nq̄ et p̄iūcti defūcti et ei⁹ fideiussores nō debent molestari occasiōe debiti defūcti in s. hec aut̄. Et sumit̄ inde autē. s̄z nec: an q̄ pontif sup. l. si. C. de sepul. vio. **Q**uarta ponit de eo q̄ cōstitutit vel spopōdit p̄ alio obligato in s. ad hec: vsqz ad si. et exinde sumit̄ autē. si q̄n. C. de cōsti. pec. vbi de hoc.

Et liceat matri et auie et alijs parentibus post legitimam partem liberis derelictam: quomodo voluerint residuam facultatem suam disponere: et alia capitula plura.

Prima ps expedit vsqz ad s. ad hoc aut̄: et illud. Et sumit̄ hinc autē. ex c̄lpt̄ tur. C. de bo. q̄ lib. Et alia capitula rē. hec expediunt̄ ab inde p̄ totū. **E**x. s. ad hoc: sumit̄ur autē. item si q̄s. C. de na. lib. **E**x. s. qz x̄o: sumit̄ur autē. maximis. C. de nup. **D**e materia s. quid x̄o: ponit̄ in autē. p̄trea. C. vñ vir et vxor. l. s.

Authenticorum

q: No: tractat ex qbus causis pmittit celebrari diuortiu vsq ad finem.

Collatio nona. De hereditatibus ab intestato venientibus: et de agnatorum iure sublato.

Hic incipit collatio nona: licet qda habeat in pstitutioe suploz pncipiu huius collatiois. Et erat vsq ad tepus huius legis int descēdētes differētia: vt emācipati de iure ciuili nō succedebāt: licet iure ptorio sic: vt insti. de here. ab intesta. s. emācipati. Itē q erāt nepotes ex filtabus/succedebāt cū diminutioe: vt. C. de coll. l. illā. Licet hoc etiā ante hāc. l. sit correctū. s. de triē. r. se. s. neq. Ex trāsuersali aut cognari iure ci. non admittunt: sed nec iure ptorio/nisi post agnatos: vt patet insti. de suc. cog. in pn. Res q pdicte differētie: r alie si que sunt hac pstitutioe tollunt. Et hodie hoc mō succedit. Res itestati recipit gradus inferior: q si defuerint/subit hic gradus anterior. Cum pte succedat frēs ab vtroqz parēte. Nec tñ hos comitatur auus pte deficiēte. Frēs ex vno: frēs remouēt ab vtroqz. Illoz soboli bona deferimus patruo. Post fratres: sobolēq suā quo queqz potē. Noueris esse gradu de iure scias potioē.

Agnati et cognati cōcurrūt

Uersus be successione

Ut sponsalitia largitas specialis sit contractus: r de diuersis capitulis nuptiarum.

Sponsalitia largitas s: hic iproprie. i. donatio: pprie em diceret qd donaret spōsus spōse: sed hoc fit ad rēcompensatiōē dotis: vt hic subiicit: r. s. de eq. do. s. i. De hoc in autē. eo. decursim. C. de do. an nup. Et s: specialis sctus: q p se sctus est: vel qz habet in se aliqd speciale: nā cū alie donationes exigāt insinuationē si sūt vltra qngētos sol. insti. de do. s. alie: r hec eadē etiā olim exigebat. C. de do. an nup. l. si s. filiqz mō: nisi esset minor femina. C. de do. an nup. l. minoribus: tñ hec hodie nō exigit: r sic alijs nō cōnumerat. i. nō assimilāt in hoc. Itē nec in hoc: qz illa est simplex ob cāz. ff. de do. l. in donatiōibus simplicibus. Sūt r alia capla plura de qbus hec cōstitutio tractat: q non curo. pseq: qz istud esset legere constitutionem.

Sponsalitia largitas

De alienatiōe et emphiteosi et locatione et hypothecis: et alijs diuersis cōtractibus in vniuersis locis rerū sacrarū.

De h diti. s. de nō alie. Et de eccle. re. imo. nō alie. de h p docto. in. l. sanctimus. C. de sacrosanc. ec. r in toto ti. extra de re. eccle. nō alie.

Ut iudices non expectent sacras iussiones: sed que videntur eis decernant.

Iudices vt exonerēt: r rōne odij curādi ratiōe ad pncipē facere pblibentur: sed ipsi p se debēt. fm iusticiā. pnūciare. Et si fuerint duo vel plures iudices r discordēt/dēs suā debēt ferre sniaz: de h in. l. pōponius scribit. s. itij. ff. de re iudi. r in. l. tūc aut. r. l. duo ex tribus: eo. ti. r in. l. itē si vnus s. itē si plures. ff. de ar. r. C. quā. puo. nō est ne. l. cū magistratus. De quo r re iudi. c. si. r. ij. q. vj. s. diffinitiuā. s. item plures.

Relationē facere pzin apt.

Ut litigātes iurēt in exordio litis: qz neqz pmiserit dare iudicibus: neqz dabūt: r de sportulis: r vt que iubētur referēdary cōpleāt: r nō misceāt semetipsos causa: r p se exequantur.

Ex hoc pncipio sumit autē. pncipalis posita sup. l. ij. C. de iura. calū. q ad dit certā formā pstatōis iuramēt de calūnia. Et expedit hec ps vsq ad s. et hoc quoqz: vbi incipit scdā ps q tractat de sportulis: de qbus dixi. C. de sport. r de his habet insti. de ac. s. tripli. Tertia pars tractat de referēdarys: r qd sit eoz officiu: de his dixi. s. de referēda. fa. pa. coll. ij.

Iuramentum calūmie.

De ecclesiasticis titulis et priuilegijs.

Collatio IX

Titulos ¶ **T**itulus dicitur dignitas. **U**n **Q**uidius. **S**ratulor ebaliam titulis accedere no-
stris. **I**tem titulus. i. scriptura quedam. **C.** de his q. po. l. j. **I**tem titulus appellatur
ecclesia. l. xx. di. c. ij. l. xx. di. epi. **E**t dicitur titulus canon. l. di. si q. diaconus. **I**tem
dicitur tractatus. ff. de postu. l. j. **I**tem dicitur actio titulus. **C.** fa. her. non est ambi-
guum. **I**tem titulus. i. subscriptio: que sic vulgo appellatur. **I**tem titulus. i. p-
Nota uilegium: et sic accipitur hic. **E**t q. subiicit privileg. expositiue exponitur: et p. id
est. **D**e hoc per glo. in. c. si. de of. archiepi. **E**t confirmat hic princeps sanctas re-
gulas in sanctis quattuor concilijs expositas: et precipit pro legibus observa-
ri: et sedes ordinat: et omnia privilegia ecclesijs et venerabilibus locis indulta
confirmat. **D**e hoc in. c. j. de iuramē. calum. et in. l. ij. **C.** de episco. et cleri. et in
autē. ibi posita.

¶ **E**t fratrum filij succedant pariter ad imitationē fratrum
ascendētibz etiā extantibus. **E**t vt mulieres nō insinuata an-
te nup. donatiōe nō ledantur: nō insinuās autē vir vel si cōpetat
nuptiale lucrū: eo non fruatur. **E**t rursus vt mulieres nō secun-
de nubentes domine sunt partes sponsalitiē largitatis quantū
pars facit vnus filij. **E**t vt similes sint p. gē. vtriusq. sexus duz
sine causa rationabili repudium mittatur.

¶ **Q**uattuor habet pres in q. bus q. tuor corrigunt leges. **P**rima expedit vsqz
ad. **S** illud: et corrigi. l. s. de here. ab intesta. **S** si aut defunctus: in si. **S** Secūda
ps est vt mulieres rē. in. **S** illud: vsqz ad. **S** qz. **N**o mulieres: et corrigi. l. s. vt
spon. lar. in. p. n. et sumit hic autē. eo decursum. **C.** de dona. p. nup. **T**ertia ps
est: **E**t rursus rē. in. **S** qz. **N**o mulieres: et corrigi. l. s. neqz virū: qd ex dote. **S** p-
terea: vbi nō distinguebat. **Q**uarta ps est: et vt siles rē. in. **S** si. et corrigi. l. s.
vt lice. ma. et auie. **S** qz. **N**o legem.

¶ **D**e restitutiōe fideicommissi nomine familie q. vsqz ad quar-
tum gradum locum habet: et q. familie nomine nurus etiā
continetur.

¶ **P**ul' tituli sensū accipe ex rubrica: et ponit tñ de vno testamēto in q. multa
sunt disposita: et de quodā eod. test. de hoc dicit. s. de rest. fideicō.

¶ **E**t nullum iudicium liceat habere loci seruatozem: nisi cer-
tis in causis diuina concesserit iussio.

Sernator
loq

¶ **R**egulariter nulli licet loci seruatozes vel siles p. puñcias mittere. **F**allit
si diuina iussio emanauerit ex causis insertis: de q. bus. j. co.

¶ **E**t differentes iudices audire interpellantium allegatio-
nes cogant ab episcopis hoc agere: et quando in suspitione ha-
buerit iudices: pariter audiāt causam et ciuitatis ep. **E**t de cau-
tela alia q. omo oporteat ep. m. agere.

Magnus
p. uilegium
ep. et p. re
emendat.

¶ **E**pi debet iudices ad iusticiā faciendā cōpelle: aut p. se aut p. lras ad p. nci
p. d. directas. **E**t iudice cridente suspecto: ad iugi sibi debet ep. **L**itigator autē
p. nci p. aditēs: p. usqz ad eadē iudicē vel ep. m. est puniendus: de hoc in. l. apertissi-
mi. **C.** de iudi. et in. c. cū speciali: de appel. et c. si q. contra. de foro cōpe. **I**tem
ep. de iniusticia iudicis et lesione subditoz iudicare debet: et lesio damuū face-
re emēdari. **I**tem in ciuitatibus in q. bus sunt iudicis subditi adire debet defen-
sozem: q. inter eos debet iudicare: de hoc. s. de of. q. st. **S** si. **N**o forsan: et extra de
of. or. irrefragabili: et. viij. q. ij. cum scimus.

Nautica
peccata

¶ **D**e vsuris nauticis.

¶ **D**e hoc habuimus. s. vnū simile titulum: et dixi. **C.** eo. et tractat in autē. ad

Authenticorum

hec. C. de vsur. Sed iure canonū eciam nautica pecunia est. p̄hibita vsura: vt in. c. nauiganti: in p̄n. de vsur.

De interdictis collegijs hereticorū.

¶ Als est de collegijs hereticorū: r̄ redit in idem: q̄ dicunt collecti cum collecti
gia faciūt: q̄d hic. p̄hibetur: dicit. C. de here. Collecti

De raptis mulieribus que raptoribus nubūt.

¶ Mulier rapta substantia raptoris lucratur: nisi nup̄ferit raptor: quo casu
ad suos parentes deuoluitur: si tali matrimonio non consenserint: als ad fil/
cum debet pertinere: de hoc etiam in. l. raptos. C. de rap. xxi. r. C. de epis. r
cle. l. raptos: de hoc per Diony. in regula scienti. li. vj. De hac materia in. c.
fi. de rapto. r̄ ibi no. Rapta
mulier

De collatoribus r̄ alijs capitulis.

¶ Dispositiōes r̄ denūciatiōes collationū p̄ singulas prouincias r̄ ciuitates
collatorib⁹ fieri debēt: quō tributa soluēda r̄ q̄ mēsurā: r̄ exēplū eaz debet fieri
petētib⁹. j. s. hec. Et dicunt collatores q̄ publica vel fiscalia tributa q̄ collati
ones vocant / soluūt. Et q̄ ista talia colligit: d̄r exactor tributoꝝ vel collector.
Itē excoꝛtores in prouincias missi excoꝛtiōes inchoare nō debēt: nisi p̄us coroz
p̄uincie p̄side mandatū insinuauerint: hoc r̄ in p̄uatis negocijs seruando. Et
excoꝛtores seu excoꝛtores nullā in causis p̄uatis excoꝛtiōe cōmittere debent.
Itē excoꝛtores iustis p̄deribus r̄ mēsuris vti debent. De hoc vsq̄ ad s. iube
mus. Sūt r̄ alia capla sub hoc ti. comp̄hensa. Colla
tores.
Excoꝛtoꝝ.

¶ De sanctissimis episcopis r̄ deo amabilibus: r̄ reuerendis
simis presbyteris r̄ clericis r̄ monachis.

¶ De sanctissimis episcopis: de hoc. j. e. vsq̄ ad s. clericos. Reuerēdissimis
p̄byteris: de hoc. j. e. s. clericos: vsq̄ ad s. iubemus. Monachis: de hoc d̄r. j.
eo. s. iubemus: vsq̄ in finem.

Finis Authenticorū.

¶ Codicis diui Iustiniani sacratissimi imperatoris repetite
p̄selectionis Liber Decimus.

Htres libri codicis qui sequū
tur: ab alijs nouem ideo sepati sunt r̄ seorsum positi: quia tra
ctant de iure publico: r̄ nunq̄ legunt in scholis: ideo q̄ eozum
materia rario: r̄ nō imerito ab alijs segregāda: ne q̄uarent in
des iur̄ tyrones r̄ studiosi: vt dicit glo. in i. de iust. r̄ in s. fi.

De iure fisci.

¶ Supra libro nono icipit tractare impator d̄ iure publico q̄d ē circa crimia:
nūc de iure publico circa bōa a fisco q̄rēda. Al̄ fm̄ Hco. in sū. hui⁹ ti. traditū ē
in p̄cedētib⁹ de iurib⁹ puatoꝝ. Nūc vidēdū ē de iure fisci. Et d̄r fisci ip̄a impial
vl̄ imp̄ camera: nō dico p̄rimonij impatoris. C. de q̄dru. p̄sch. l. bñ a cenone:
in p̄n. Autē q̄ d̄ r̄ specialitat⁹ h̄z fisci: B̄ cesaris r̄ auguste rōne solet h̄re. ff. e. l.
fisci. s. fi. Et d̄r q̄si fisci. l. firmus: q̄ sp̄ ē diues: r̄ soluēdo. ff. de fun. do. l. ij. Vel
d̄r fiscus. l. saccus: de q̄ in glo. in. l. puincis. s. fiscus. j. de nūera. r̄ actu. li. xj.
Et differt hic ti. ab illo de puil. fisci. q̄ hic de speciali iure r̄ cōi: q̄d habet fisci⁹ di
cit de cōi. j. l. j. ij. et. ij. de speciali dicit in. l. p̄hibitiū. Alibi autē de cōi tñi. Itē
hic titulus est generalis ad oēs sequētes. Fiscus.

De cōueniendis fisci debitoribus.